

MARIA COROMINAS I PIULATS · TELEVISIÓ LOCAL A CATALUNYA ·
DISCURS DE RECEPCIÓ COM A MEMBRE NUMERÀRIA · **INSTITUT**
D'ESTUDIS CATALANS · SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS

TELEVISIÓ LOCAL A CATALUNYA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS

TELEVISIÓ LOCAL A CATALUNYA

Discurs de recepció de MARIA COROMINAS I PIULATS
com a membre numerària de la Secció de Filosofia
i Ciències Socials, llegit el dia 26 de març de 2009

Resposta de Miquel de Moragas i Spà, membre numerari
de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

BARCELONA, 2009

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Corominas, Maria

Televisió local a Catalunya

Bibliografia

ISBN 9788492583430

I. Moragas i Spà, Miquel de, 1943-

II. Institut d'Estudis Catalans. Secció de Filosofia i Ciències Socials III. Títol

1. Televisió local — Catalunya

654.17(467.1)

Disseny gràfic: Maria Brossa

© Maria Corominas i Piulats

© 2009, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: març de 2009

Tiratge: 200 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer del Peu de la Creu, 5. 08001 Barcelona

Imprès a Signes disseny i comunicació, SL

Ramon y Cajal, 39. 08012 Barcelona

ISBN: 978-84-92583-43-0

Dipòsit Legal: B. 15438-2009

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

PRESENTACIÓ

L'objecte d'aquest discurs és fer una anàlisi de la televisió local a Catalunya, amb un èmfasi especial en l'evolució que ha anat experimentant el mateix concepte de *local* que s'hi associava.

Una de les raons per escollir aquest tema és el fet que l'estudi de la comunicació local en general, en el qual se situa la televisió, s'emmarca en una línia de recerca sobre estructura i polítiques de comunicació, que alguns autors¹ han anomenat l'Escola Catalana de Comunicació. Sense entrar a analitzar aquí si, efectivament, es tracta d'una «escola» en el sentit ple del terme, es pot afirmar que s'inscriu dins d'una línia de recerca sobre estructura i polítiques de comunicació que ha tingut, i té, a Catalunya, un desenvolupament notable, tant pels autors que s'hi han dedicat com per les aportacions fetes.² És una de les especificitats de la recerca catalana.³ I això entronca amb una altra raó per a l'elecció d'aquest tema: en aquesta línia de recerca, hi han treballat diversos autors, de generacions diferents, de manera que l'estudi de la televisió local permet combinar l'anàlisi de l'objecte d'estudi amb la de les aportacions fetes pels diversos investigadors, tot reconeixent els diversos mestratges exercits.

1. D'una manera especial, em refereixo, entre molts d'altres, a Daniel E. JONES (1997), «Investigació sobre comunicació social a l'Espanya de les autonomies», *Anàlisi*, núm. 21, p. 101-120; Daniel E. JONES (1998), «Investigación sobre comunicación en España: evolución y perspectivas», *Zer*, núm. 5, p. 13-51. En una altra línia, també destaco J. BERRIO (dir.) (1997), *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

2. Per a una anàlisi aprofundida i detallada, vegeu Josep Àngel GUIMERÀ I ORTS (2003), «La descripció de l'objecte d'estudi a la recerca sobre comunicació local a Catalunya (1978-2002): aportacions i limitacions», *Treballs de Comunicació* (Societat Catalana de Comunicació), núm. 18, p. 107-116.

3. Maria COROMINAS (1997), «Estructura i polítiques de comunicació a Catalunya», a J. BERRIO (dir.), *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 99-150.

Des d'un punt de vista personal, la comunicació local en general a Catalunya, i específicament la televisió local, ha estat una de les qüestions que he estudiat, amb intensitat i dedicació diverses segons els períodes, però amb continuïtat. En aquest sentit, la reflexió que aquí es proposa pretén sistematitzar un conjunt d'aportacions a l'entorn del concepte *local* vinculat a la televisió, tot posant l'èmfasi en les transformacions lligades a la digitalització.⁴

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ LOCAL A CATALUNYA

La televisió local neix a Catalunya⁵ en els anys vuitanta del segle passat, a partir de RTV Cardedeu, primerament de manera experimental (juny de 1980) i després amb periodicitat setmanal (març de 1982). RTV Cardedeu va trencar, en àmbit local, el monopoli que a Espanya tenia Televisió Espanyola i va representar l'inici d'un tipus de televisió que, en aquell període, no existia a l'Estat espanyol, ni era previst en el marc legal vigent.

Tot i això, la televisió *local* s'afegia als altres mitjans locals ja en funcionament (premsa *local* i *comarcal*, ràdio *municipal*) i s'anava constituint un teixit de mitjans de comunicació locals, característic de l'espai comunicatiu català, almenys des del procés de transició democràtica.

Més enllà dels orígens històrics, les arrels de la comunicació local contemporània se situen en el franquisme, a partir de les publicacions impreses *locals* o *comarcals*, que comencen a tenir un paper de resistència democràtica i nacionalista, tot intentant trencar la censura i el monopoli de la informació del règim.⁶

L'esclat dels mitjans locals contemporanis, doncs, va lligat al procés de democratització, i és la premsa qui obre el camí. En aquest sentit, l'Associació Catalana de la Premsa Comarcal va ser registrada formalment el 1982, després d'una etapa de preparació. L'any 1981 es va celebrar el Congrés de la Premsa Comarcal de Catalunya. Quan, el desembre de 1980, es va començar a preparar, al Principat hi ha-

4. Aquesta reflexió és deutora directa de diverses recerques, des dels anys vuitanta fins a la primera dècada de 2000. En particular, en relació amb la comunicació local, es pot destacar M. de Moragas i M. Corominas, 1988; E. Prado i M. de Moragas, 1991, i el conjunt de treballs duts a terme en el marc del projecte de recerca «La comunicació local en el entorno digital en España. Transformaciones del sistema audiovisual local», finançat dins del Pla Nacional de R+D+I (2000-2003) i desenvolupats entre els anys 2003 i 2006 per l'equip integrat per Maria Corominas, Montse Bonet, Mercè Díez, Isabel Fernández Alonso, Josep Àngel Guimerà i Orts, José Joaquín Blasco Gil, Julián Sanmartín.

5. Sobre l'evolució de la televisió local a Catalunya, vegeu-ne l'anàlisi aprofundida i exhaustiva de Josep Àngel Guimerà a la seva tesi doctoral: Josep Àngel GUIMERÀ I ORTS (2007a), *La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2005)*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

6. J. GUILLAMET (1983), *La premsa comarcal: Un model català de periodisme popular*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

via 168 publicacions d'aquest tipus. El congrés va permetre identificar-ne fins a 186, d'acord amb el cens de 1981 que va elaborar Josep M. Huertas Claveria.⁷

El nombre de publicacions creix amb una rapidesa notable i, a mitjan anys vuitanta, s'arriba a 406, sumant 221 capçaleres d'informació general, 98 de municipals i 87 d'especialitzades. Entre totes, distribuïen 877.334 exemplars l'any 1986.⁸ Aquesta premsa utilitzava el català de manera molt majoritària, especialment en el cas de les revistes en què, el mateix 1986, representava el 94 %. En els periòdics la proporció del català era del 84 % i, en els diaris, del 40 %.

En aquest context de creixement de la premsa *local i comarcal*, neix la ràdio *municipal* (pública local). En ple debat sobre llibertat d'expressió, i en el context de celebració de les primeres eleccions municipals democràtiques, es posen en marxa les tres primeres emissores *municipals* de ràdio, encapçalades per Ràdio Arenys: la ràdio pública local —igual que la televisió, sense cobertura legal— és promoguda per col·lectius ciutadans que s'acullen a la titularitat pública de l'administració local, tot i que sense autorització legal per emetre. S'ha assenyalat que, malgrat l'alegalitat, tots els partits polítics de l'arc parlamentari disposaven d'emissora en algun dels municipis on governaven, abans de la legalització.⁹

La ràdio municipal es desenvolupa de manera continuada: 11 emissores noves el 1980, 22 el 1981, 35 el 1982 i ja 103 emissores a principi de 1985 i 138 a començament de 1988 (Moragas i Corominas, 1988, p. 20).

Les ràdios municipals es van agrupar en l'EMUC (Emissores Municipals Unides de Catalunya), que es va fundar a Rubí l'any 1980. De fet, les emissores municipals es van constituir en un moviment unitari a l'entorn d'uns ideals de participació democràtica, descentralització comunicativa i servei a l'autonomia municipal.¹⁰

Per tant, i de manera diferent del que passava en el camp de la premsa, en el cas de la ràdio es configura un model de ràdio pública que, a més, es mantindrà fonamentalment com a unitari fins a la legalització a partir de 1991, amb l'aprovació de la Llei de l'Estat d'organització i control de les emissores municipals.

És també en el context de canvi polític que la televisió *local* es posa en marxa, promoguda per col·lectius socials especialment actius, i es va estenent amb força pel territori. La inexistència d'un marc legal per a la televisió local ha estat un dels

7. *Congrés de la premsa comarcal de Catalunya. Llibre del cens II* (1981), Barcelona, Diputació de Barcelona.

8. *Llibre del cens de la premsa local i comarcal 1985* (1986) i *Llibre del cens de la premsa local i comarcal 1986* (1987), Barcelona, Diputació de Barcelona.

9. M. de MORAGAS i M. COROMINAS (1988), *La comunicació local a Catalunya (1975-1988): Espais de comunicació i participació democràtica*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

10. M. COROMINAS, M. Díez i L. BERGÉS (1999), «Vint anys de ràdios municipals», *Quaderns del CAC*, núm. 4, p. 52-57.

trets característics d'aquesta modalitat de televisió,¹¹ tant en el naixement com en bona part de l'evolució, fins al punt que l'anomenada *alegalitat* acaba tenint un caràcter quasi estructural.

La regulació de la televisió per ones a Espanya

L'any 1980, quan es fa la primera experiència de televisió local (TVL) a Cardedeu, a Espanya existia únicament Radiotelevisió Espanyola, que havia iniciat emissions el 1956, a Madrid. A Catalunya hi havia arribat tres anys més tard, el 1959, via Saragossa.¹²

La primera regulació sobre la televisió per ones va consistir, justament, en l'adaptació al sistema democràtic d'aquesta televisió pública estatal històrica. El 10 de gener de 1980 es va aprovar l'Estatut de la ràdio i la televisió, la norma bàsica de l'Estat en la matèria, que definia la radiodifusió i la televisió com a «serveis públics essencials, la titularitat dels quals correspon a l'Estat» (art. 1.2), tot i que també establia que el Govern central «pot concedir a les comunitats autònomes, després que les Corts Generals ho autoritzin per llei, la gestió directa d'un canal de televisió de titularitat estatal que es creï específicament per a l'àmbit territorial de cada comunitat autònoma» (art. 2.2).

El primer reconeixement, doncs, és per a la televisió pública de cobertura estatal, amb la possibilitat de la televisió, també pública, de cobertura autonòmica. La norma corresponent, la Llei reguladora del tercer canal de televisió, es va aprovar l'any 1983. Entre aquest any (amb ETB a Euskadi) i el 1984 (TV3 a Catalunya) van començar a emetre regularment les emissores públiques autonòmiques.

El pas següent va ser l'aprovació de la Llei de televisió privada (10/1988, de 3 de maig), que va regular per primera vegada l'establiment d'aquest tipus de televisió a l'Estat. La llei preveia tres concessions per a «l'emissió de programes amb cobertura nacional» (art. 4.1) (estatal), però que haurien de tenir en compte també «l'emissió per a cadascuna de les zones territorials que es delimitin en el Pla Tècnic Nacional de la Televisió Privada» (art. 4.2).

A final dels anys vuitanta s'ha establert, doncs, un model televisiu¹³ dual en termes de gestió i amb dos àmbits de cobertura: públic (estatal i autonòmic) i privat (estatal). Cal remarcar que l'àmbit de cobertura (territorial) és el criteri de de-

11. S'ha remarcat sovint el caràcter singular d'aquest fet en el context internacional i, especialment, europeu. A l'Estat espanyol, també té un caràcter particular, ja que només es pot comparar, si bé en termes relatius, amb la ràdio municipal, que viu en l'alegalitat entre els anys 1979-1991.

12. En paraules de Josep Gifreu al pròleg de M. COROMINAS i M. LLINÉS (1988), *La televisió a Catalunya*, Sant Cugat del Vallès, Los Libros de la Frontera.

13. Tot i que aquí es fa referència només a la regulació de la televisió per ones, el marc legal d'aquest període es completa amb la Llei reguladora de les telecomunicacions, de 1987.

finició d'aquests tipus de televisió¹⁴ i que, en tot cas, no hi ha cap referència als continguts.

Queden fora del model previst tant la televisió privada autonòmica com la televisió local (pública i privada), amb la particularitat que aquesta segona modalitat televisiva tenia una implantació significativa. Així, a Catalunya, en acabar el decenni dels anys vuitanta del segle passat, hi havia 46 emissores (Prado i Moragas, 1991).

El que serà la primera regulació —encara que incompleta— es fa mitjançant la Llei de l'Estat 41/1995, de televisió local per ones terrestres, aprovada al final d'una legislatura de govern del PSOE. Hi va votar en contra el PP, aleshores principal partit de l'oposició, però que va accedir al govern a la legislatura següent. Això contribueix a explicar que, posteriorment, no es fes el desplaçament normatiu pertinent d'aquesta llei.

MODEL DOMINANT DE TVL A CATALUNYA: UN CONCEPTE DE LOCAL EN ELS ANYS VUITANTA

En aquesta etapa, que a grans trets podem situar entre el naixement de la TVL i l'aprovació de la llei de 1995,¹⁵ la televisió *local* es va estenent i popularitzant. Ja el 1992 es remarcava que «resulta molt difícil parlar de les TVL com una totalitat indiferenciada, perquè es tracta d'un fenomen que durant la major part dels anys d'existència s'ha mostrat molt dinàmic i canviant, i perquè al si d'aquesta experiència hi ha espai per a emissores de tipus diferents» (Corominas i Llinés, 1992, p. 127).

La diversificació d'iniciatives de televisió local és deguda a factors múltiples, per exemple, la titularitat, tot i que l'ús del terme és problemàtic perquè es tracta d'iniciatives no legals. La recerca duta a terme ha remarcat que, almenys en aquest període, l'ajuntament «es revela com un factor clau, encara que contradictori» (Corominas i Llinés, 1992, p. 127).¹⁶ En general, els primers temps no promou di-

14. L'article 14 de la Llei de televisió privada obliga les concessionàries a emetre un mínim de quatre hores diàries i trenta-dues de setmanals, comptant tant els programes destinats a cobertura estatal com els destinats a la cobertura limitada per les zones territorials. Amb tot, fixa que «en cap cas, la durada diària de la programació amb l'esmentada cobertura limitada no pot excedir la durada diària dels programes amb cobertura» estatal.

15. Si bé és cert que la llei de 1995 marca una fita, en sentit estricte, el caràcter hegemònic del model se circumscriu més aviat en els anys vuitanta, ja que a mesura que les TVL es van estenent, també van augmentant les diferències entre elles i els plantejaments pel que fa al concepte de *local*.

16. Vegeu també E. PRADO i M. de MORAGAS (1991), *Televisión local: Tipología y aportaciones de la experiencia catalana*, Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya, Diputació de Barcelona. A més, Josep Àngel Guimerà considera que, entre els anys 1982-1986, el paper de l'ajuntament es troba «entre la promoció i l'aixopluc» (2007a, p. 81 i s.); mentre que a partir de 1987, la municipalització és una de les tres tendències bàsiques de consolidació d'emissores, juntament amb la professionalització i la comercialització (2007a, p. 123 i s.), i, més endavant, afirma que «els ajuntaments són els protagonistes bàsics de la segona meitat dels noranta» (2007a, p. 164 i s.).

rectament iniciatives, sinó que més aviat canalitza les de grups o entitats de la societat civil que busquen algun tipus de relació amb l'ajuntament, ja sigui econòmica (subvencions), d'infraestructures (locals) o institucional. En general, els ajuntaments col·laboren amb les emissores que, igual que en el cas de la ràdio, es troben en municipis governats per tots els partits polítics de l'arc parlamentari, però «mentre que, en general, els ajuntaments s'han compromès institucionalment amb les estacions locals de ràdio (emissores municipals), la intensitat de les seves relacions amb les emissores de televisió és menor i, sovint, amb vacil·lacions» (Corominas i Llinés, 1992, p. 128). Per interpretar aquesta situació, cal tenir en compte que, mentre que la ràdio local es defineix com a *municipal* (pública), per a la televisió en aquest període sempre s'utilitza el terme *local*, sense fer referències a públic/municipal, ni a privat/comercial/comunitari...

Això vol dir, a la pràctica, que hi ha iniciatives de televisió local de molts tipus, i amb objectius i finalitats distintes.¹⁷ També hi ha diferències quant a àrea de cobertura —que pot ser estrictament local, entesa com a àrea territorial del municipi, o infra/supramunicipal—, tecnologia de difusió —si bé la immensa majoria utilitzen les ones hertzianes i, generalment, a Catalunya només es recorre al cable per garantir la recepció de la televisió hertziana o bé per eliminar les antenes dels nuclis urbans per raons estètiques—, organització i funcionament —de plantejaments molt voluntaristes a estructures jerarquitzades—, periodicitat de les emissions, etc.

Tot i això, en certa mesura, es va constituint un model dominant de televisió local. Aquest model es defineix, d'entrada, per la cobertura *municipal*, amb una connotació doble: territorial i de comunitat. Hi ha, doncs, una diferència substancial amb les altres dues modalitats televisives regulades (estatal i autonòmica): la cobertura no és equivalent només a una àrea geogràfica. En el cas de la TVL, aquesta àrea és fonamentalment la del municipi, però la cobertura *municipal* vol dir que també els continguts han de tenir relació amb la comunitat que hi viu (habitants, col·lectiu amb representació democràtica a l'ajuntament); han de ser *de i per a* la comunitat; han de ser *locals*, majoritàriament de producció pròpia, amb participació ciutadana; en català com a instrument de normalització lingüística. I, efectivament, és en els continguts on hi ha més elements compartits entre les TVL (Corominas i Llinés, 1992, p. 130).

A diferència del que passa a l'època amb la ràdio municipal (local pública, vinculada a l'ajuntament), que també neix i es desenvolupa entre el 1979 i el 1991 sense cobertura legal, no hi ha referències al caràcter públic (de l'ajuntament) o pri-

17. Per a l'anàlisi de la televisió local a Catalunya en els anys vuitanta, vegeu especialment la monografia dirigida per E. Prado i M. de Moragas (1991) i els capítols 1, 2 i 3 de la tesi doctoral de Josep Àngel Guimerà (2007a).

vat de la televisió, que tant en un tipus com en l'altre s'entén com a servei públic. *Local*, en aquest període i en referència a la televisió, vol dir bàsicament vinculat a la comunitat que viu en el territori, per cobertura i continguts (Corominas, 2008).

El caràcter hegemònic d'aquest model s'explica, en part, perquè quantitativament la major part d'emissores s'hi adhereixen, però sobretot perquè és el que, en la situació d'alegalitat continuada, promou i defensa el mateix sector mitjançant l'autoregulació i compta també amb el suport de la recerca.¹⁸ L'any 1984, en una primera trobada, els representants de trenta-dues emissores van elaborar unes bases comunes que entenen la TVL com a servei públic, un instrument de normalització lingüística i de participació ciutadana, amb cobertura local i amb una programació majoritàriament de producció pròpia. L'any 1985, després d'una segona reunió, es va constituir la Federació de Televisions Locals de Catalunya, amb l'objectiu de promoure'n la legalització, coordinar els promotors i «preservar els objectius comunitaris». Amb aquesta finalitat s'aproven unes bases d'autoregulació, obligatòries per a tots els associats. Entre d'altres, estableixen que la televisió ha de ser un servei públic; que només pot existir una emissora a cada localitat; que ha de ser una eina de normalització lingüística a favor del català, i que, en cap cas, no ha de tenir afany de lucre. La programació ha d'estar integrada majoritàriament per producció pròpia amb uns continguts prioritàriament locals.

Aquest plantejament de televisió local s'inscriu en el que es pot considerar el model dominant dels mitjans locals en els anys vuitanta, en el procés de democratització: promoció de la informació local, participació ciutadana i normalització lingüística són els eixos principals de l'acció d'aquests mitjans.

La Llei de l'Estat 41/1995, de 22 de desembre, de televisió local per ones terrestres, confirma, en bona mesura, aquesta concepció de la TVL. I en dos sentits: d'entrada, en termes de cobertura, «el nucli principal de població del municipi corresponent» (art. 3.1), si bé eventualment es pot estendre a altres nuclis del mateix municipi (art. 3.2); però també en termes de titularitat pública, ja que limita a una les freqüències per municipi i prioritza l'ajuntament a l'hora de la concessió i també perquè preveu que només si hi ha demanda i disponibilitat d'espectre es pot atorgar una segona freqüència a un operador privat, que preferentment ha de ser una entitat sense ànim de lucre.

Encara que la llei de 1995 no es desplega per falta del reglament tècnic corresponent, la seva aprovació introdueix dues distincions entre emissores pel que fa a l'estatus legal. D'una banda, reconeix legalment les emissores municipals (públiques). De l'altra, reconeix aquelles que estaven en funcionament abans de l'1 de

18. Vegeu-ne l'anàlisi detallada i argumentada a Josep Àngel GUIMERÀ I ORTS (2007a), *La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2005)*, tesi doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Periodisme i de Ciències de la Comunicació.

gener de 1995, que s'haurien de regularitzar un cop aprovat el reglament tècnic. D'aquesta manera, també les televisions privades que poden acreditar emissions anteriors al primer de gener d'aquell any queden amb certa empara, mentre que les que haguessin començat a emetre més tard, no.

ELS CANVIS EN ELS ANYS NORANTA I LA PRIMERA DÈCADA DE 2000

En els anys noranta, es consolida un nou paradigma: la professionalització esdevé el model de referència per a totes les televisions, públiques i privades, i l'amateurisme voluntarista és marginat (Corominas, 2002).

Al mateix temps, augmenten les diferències entre emissores de TVL, neixen i s'estenen diverses xarxes, de caràcter públic en algun cas i privat en d'altres: de provisió de continguts, de gestió d'emissores locals, de desenvolupament de TVL...¹⁹ Per diverses vies, la iniciativa privada va adquirint protagonisme, juntament amb la concentració i un component comercial. La tendència a la concentració i a la convergència econòmica, empresarial i tecnològica característica del sector comunicatiu en general marca també la comunicació local a partir d'aquesta època. El rol creixent del sector privat i la integració empresarial progressiva són trets d'aquest àmbit que s'expliquen en aquest context. Així, l'empresa privada, integrada dins de grups de comunicació de mides i orientacions multimèdia diversos, cada vegada té més pes.²⁰

El més significatiu és que va canviant allò que és televisió *local* i, d'una manera clara, en els dos aspectes que en el període anterior es consideraven fonamentals i particularment definitoris: la cobertura territorial, que s'amplia, i els continguts, que tendeixen a ser més compartits i menys individualitzats per emissores.

19. Vegeu, entre d'altres, d'una banda, la monografia dirigida per E. PRADO i M. de MORAGAS (2002), *La televisió local a Catalunya: De les experiències comunitàries a les estratègies de proximitat*, Barcelona, Consell de l'Audiovisual de Catalunya (número extraordinari de *Quaderns del CAC*). D'altra banda, vegeu els treballs de l'OCL (Observatori de la Comunicació Local) (2003): «La comunicació local», a M. COROMINAS i M. de MORAGAS (ed.), *Informe de la comunicació a Catalunya 2001-2002*, Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra i València, Universitat de València, Servei de Publicacions, p. 213-230; OCL (Observatori de la Comunicació Local) (2005): «La comunicació local», a M. COROMINAS et al. (ed.), *Informe de la comunicació a Catalunya 2003-2004*, Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra i València, Universitat de València, Servei de Publicacions, p. 211-230.

20. El títol del capítol corresponent a «La comunicació local» elaborat per l'OCL (2003) per a l'edició de 2001-2002 de l'*Informe de la comunicació a Catalunya* és, justament, «La comunicació local: quan els grans grups comencen a interessar-se pel sector».

LA TELEVISIÓ LOCAL: EL PAS A LA DIGITALITZACIÓ I UN NOU CONCEPTE DE LOCAL

La política de digitalització de la televisió per ones té, en el cas de l'Estat espanyol, una incidència significativa en la televisió local, almenys pel que fa a les previsions, a partir de 2000. En concret, malgrat anuncis eventuais previs, la regulació plena de la TVL a Espanya arriba amb l'establiment del marc normatiu de la televisió digital terrestre (TDT). No hi haurà, doncs, una normativa específica de la televisió local, sinó que es regula una tecnologia televisiva, dins de la qual s'enquadra la televisió pública i privada, i de cobertures estatal, autonòmica i, a partir d'una segona etapa, local (Corominas, 2008).

La política de digitalització s'inicia en la primera legislatura de govern del PP (1996-2000), a partir de 1997, inicialment amb la promoció d'una plataforma de pagament de cobertura estatal (Quiero TV).²¹ Entre el 1997 i el 1998 es defineix el règim jurídic de la televisió digital terrestre (TDT) i s'aprova el Pla Tècnic i el reglament corresponents. L'any 1997, mitjançant la disposició addicional 44 de la Llei 66/1997, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (coneguda com a Llei d'acompanyament dels pressupostos), es posa en marxa el procés de digitalització de la televisió per ones (TDT). Es preveuen emissions estatals, autonòmiques i, eventualment, locals. Igualment, el Pla Tècnic de 1998 deixa la creació de televisions locals pendent de la disponibilitat d'espectre radioelèctric, un cop assegurades les estatals i les autonòmiques. La televisió local, doncs, no és una prioritat en aquest període. En canvi, a partir dels anys 2002-2003, en la segona legislatura de govern del PP, s'estableix la TDT com a única via per regularitzar plenament la televisió local: així, la Llei de l'Estat 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (un cop més, Llei d'acompanyament dels pressupostos), preveu que la televisió local només pot emetre en digital terrestre.²² Aquesta televisió digital terrestre local s'organitza sobre una base nova: la demarcació, o més específicament, la demarcació de la TDT local (TDT-L).

La demarcació local

El terme *demarcació* com a tal no és nou en la definició de les polítiques televisives a l'Estat espanyol. La primera legislació bàsica sobre el cable —abans de

21. Vegeu l'anàlisi d'aquestes polítiques a M. COROMINAS *et al.* (2005), «Polítiques públiques de ràdio i televisió local en l'entorn digital a Espanya (1997-2004)», *Trípodos*, vol. 2, número extraordinari, III Congrés Internacional Comunicació i Realitat, p. 639-650.

22. A través de l'article 109 modifica alguns articles de la Llei 41/1995, entre els quals l'1, que defineix que, a efectes d'aquesta llei, la televisió local per ones terrestres s'entén exclusivament com «aquella modalitat de televisió consistent en l'emissió o transmissió, amb tecnologia digital, d'imatges no permanents adreçades al públic sense contraprestació econòmica directa per mitjà d'ones electromagnètiques propagades per una estació transmissora terrestre en l'àmbit territorial assenyalat a l'article 3 d'aquesta Llei».

la progressiva liberalització del sector— va crear les demarcacions (Corominas *et al.*, 2007b). Així, la Llei 42/1995, de 22 de desembre, de les telecomunicacions per cable²³ —que va ser vigent fins al 5 de novembre de 2003—, establia la demarcació com a àmbit territorial de prestació del servei (art. 2) i la definia com l'«àmbit territorial continu en què un operador de cable pot prestar el servei» (art. 2.1) i la delimitava, a més, a partir de criteris de nombre d'habitants: un mínim de 50.000 i un màxim de dos milions (art. 2.2), que podien trobar-se dins de municipis pertanyents a una comunitat autònoma o a més d'una (art. 2.4). Territori continu i nombre d'habitants eren els dos criteris bàsics per definir aquesta demarcació, que anava associada a una tecnologia, o a un sistema de transmissió: el cable.

En l'organització de la TDT, en canvi, el concepte *demarcació* adquireix un sentit diferent. Primerament, perquè no s'associa a una tecnologia, o a un sistema de transmissió, sinó que es limita exclusivament al cas que aquest sistema tingui cobertura local. La TDT de cobertures estatal i autonòmica s'estructura sobre unes bases diferents: l'Estat i la comunitat autònoma respectivament, amb possibilitat o no de desconexions a una escala menor, depenent de si s'opera en una xarxa de freqüència múltiple o de freqüència única. Aquestes desconexions, però, tampoc no s'associen a demarcacions. En el fons, doncs, la demarcació de TDT és *local*.

En relació amb la TDT-L, el terme *demarcació* apareix per primera vegada en la Llei 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social, que modifica la Llei 41/1995, de televisió local per ones terrestres i, tot i que no en fa cap definició estricta, el presenta com el territori que cobreixen les emissions d'un determinat canal múltiple de TDT (art. 109.2, 109.3 i 109.6 de la Llei 53/2002). Es tracta, doncs, d'un criteri eminentment territorial, en què queda clar que la cobertura superarà o podrà superar la d'un municipi.

El Pla Tècnic Nacional de la Televisió Digital Local, que s'aprova el 12 de març de 2004 (Reial decret 439/2004, de 12 de març), ho confirma en associar demarcació, si bé sense definir-la, a l'àrea de cobertura o a la zona de servei d'un múltiple, tot explicitant que pot incloure diversos municipis.²⁴ De fet, en les demarcacions concretes que el pla estableix per a cada canal múltiple local, se'n troben des d'integrades per un sol municipi fins a d'altres constituïdes per l'agrupació de vint-i-nou. La demarcació local queda configurada a partir d'un element territo-

23. Cal recordar que aquesta llei (42/1995) s'aprova juntament amb la Llei 41/1995, de televisió local per ones terrestres.

24. «Conforme a l'article 4 de la Llei 41/1995, de 22 de desembre, de televisió local per ones terrestres, el Pla Tècnic Nacional de la Televisió Digital Local estableix l'àmbit de cobertura de cada canal múltiple. Aquests àmbits de cobertura estan constituïts pels termes municipals d'una localitat o més.» (RD 439/2004, exposició de motius.)

rial (àrea de cobertura o zona de servei), combinat —d'acord amb l'exposició de motius del Reial decret— amb un criteri de nombre d'habitants —s'assegura un múltiplex a les poblacions de més de cent mil habitants i a les capitals de província— i un criteri tècnic de disponibilitat d'espectre per a municipis més petits.²⁵ Els canvis que s'introduiran en el Pla Tècnic de la TDT-L el desembre de 2004 (Reial decret 2268/2004, de 3 de desembre) per part del govern del PSOE, sorgit de les eleccions generals del 14 de març del mateix any, no afecten el concepte de demarcació *local*.

Amb la TDT, la demarcació *local* ja no s'associa a l'àrea de cobertura d'un municipi. D'acord amb el marc regulador estatal, la demarcació local consta d'un canal múltiple amb una potència radiada aparent determinada, que cobreix un àmbit de cobertura format per municipis o agrupacions de municipis concrets. D'aquesta manera, la demarcació té una superfície total i una densitat de població específiques (Corominas *et al.*, 2007b).

A Catalunya, totes les vint-i-una demarcacions²⁶ en què acaba organitzada la TDT *local* són integrades per més d'un municipi, des dels tres de Vielha e Mijaran fins al nombre màxim de la demarcació anomenada Cornellà de Llobregat, que n'aplega vint-i-vuit. Guimerà (2007b, p. 134) ha quantificat que «el total de municipis planificats és de 210 i deixa fora el 77,8 % dels 946 del Principat».

La dimensió supramunicipal de la demarcació tampoc no és alterada per la Llei de l'Estat 10/2005, de 14 de juny, de mesures urgents per a l'impuls de la televisió digital terrestre, de liberalització de la televisió per cable i de foment del pluralisme, tot i que a l'article 3 modifica la Llei 41/1995. Això no obstant, en relació amb aquesta llei, val la pena d'assenyalar que inclou l'expressió «demarcació municipal», en comptes de demarcació *local* o demarcació. La disposició addicional cinquena es titula, literalment, «Pla Tècnic Televisió Local per a Noves Demarcacions Municipals». En realitat, però, no hi ha un canvi en la noció de demarcació, sinó que fa referència a la inclusió de més municipis dins de les demarcacions existents o planificades i a la previsió que puguin ser tots planificats, «en funció de les disponibilitats d'espectre».

En definitiva, en la planificació estatal la demarcació té caràcter supramunicipal, en el sentit que és integrada per «agrupacions de municipis». Això no obstant,

25. També en l'exposició de motius, s'assenyala un criteri tècnic de caràcter més general, que condiciona la concepció de la demarcació *local*: «Les freqüències disponibles per atendre les sol·licituds de les comunitats autònomes són escasses, tant per l'elevat nombre total de les demarcacions sol·licitades com, en general, per la seva àmplia extensió geogràfica, que, de vegades, presenten un terreny tan irregular i contenen unes localitats tan disperses que no resulta possible determinar un canal múltiple, radioelèctricament compatible, que n'asseguri la cobertura de totes».

26. A cada demarcació li correspon un canal múltiplex, llevat de les demarcacions anomenades Barcelona, Cornellà de Llobregat i Sabadell, a les quals se'ls n'assignen dos.

aquestes agrupacions no compten, com a tals, amb cap tipus de reconeixement previ, com ara les comarques, ni són comunitats de representació política com, en la fase analògica de la TVL, ho era l'ajuntament en relació amb el municipi. Tot i això, en el cas de Catalunya, es va intentar que les demarcacions incloguessin comarques o grups de comarques, i, en aquest sentit, s'ha assenyalat que «el resultat és, de fet, la configuració d'un mapa amb divisions comarcals i supracomarcals» (Guimerà, 2007b, p. 134).

Una segona dimensió de l'organització de la demarcació *local* de TDT té a veure amb la titularitat. Dels quatre programes previstos per a cada múltiplex, inicialment només un pot ser públic; posteriorment (el 2005, amb la Llei 10/2005), s'amplià a dos. Hi ha, doncs, un canvi de proporció clar en relació amb les previsions de la Llei 41/1995 per a la televisió analògica, que establia 1 públic / 0 privat, eventualment 1/1. Dit amb més precisió, el procés de digitalització de la TDT-L confirma el protagonisme que el sector privat ja hi havia anat adquirint a partir dels anys 1990 i 2000, a mesura que s'ampliaven les cobertures (Guimerà, 2007a i 2007b; OCL, 2003 i 2005; Corominas, 2002).

I, en relació amb els programes públics, hi ha una altra conseqüència del fet que les demarcacions estiguin integrades per agrupacions de municipis que, com a tals, no constitueixen una unitat administrativa o política reconeguda. A Catalunya, l'any 2006, amb la Resolució del Departament de la Presidència PRE/1446/2006, de 9 de maig,²⁷ el Govern de la Generalitat fa públics els acords pels quals s'atorga la concessió dels trenta-set programes reservats per a la gestió pública. En trenta-tres casos, els programes han de ser gestionats per «agrupacions de municipis», ja que si bé totes les demarcacions de Catalunya són supramunicipals, quatre programes es reserven per a un sol ajuntament (Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Badalona i Reus). De manera molt majoritària, doncs, un nombre variable d'ajuntaments s'ha de posar d'acord per gestionar el programa *públic local*.

En relació amb els continguts, un dels components del concepte *local*, el marc regulador estatal hi fa una referència molt general. D'una banda, es fixen uns mínims d'emissió de compliment obligat per a totes les televisions, amb independència de la cobertura: totes —estatals, autonòmiques i locals— han de difondre programes originals almenys durant quatre hores diàries i trenta-dues de

27. Cal notar que en la Resolució (<http://www.gencat.cat/diari/4634/06124194.htm>) s'esmenten les demarcacions —qualificades com a territorials— d'acord amb la denominació que reben al Pla Tècnic de la TDT-L (Balaguer, Barcelona, Blanes, Cornellà Llobregat, Figueres, Girona, Granollers, Igualada, Lleida, Manresa, Mataró, Olot, Palafrugell, Reus, Sabadell, la Seu Urgell, Tarragona, Tortosa, Vic, Vielha e Mijaran i Vilanova i la Geltrú). En canvi, la informació gràfica de les demarcacions i la distribució de programes es dona sobre un mapa comarcal de Catalunya (vegeu la nota de premsa a: <http://www20.gencat.cat/docs/Sala%20de%20Premsa/Documents/Arxius/7443.pdf>).

setmanals (Llei 62/2003, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social, disposició addicional 30.1). A més, per a les autonòmiques i locals, hi ha unes puntualitzacions, entre les quals el fet que quatre d'aquestes hores han d'estar compreses entre les 13 h i les 15 h i entre les 20 h i les 23 h i «han de correspondre a continguts relacionats amb l'àmbit territorial de cobertura del servei de difusió per al qual tinguin atribuïda la llicència, sens perjudici d'altres continguts que per via reglamentària es puguin autoritzar» (disposició addicional 30.2.c). Això vol dir, d'una banda, que hi ha unes obligacions d'emissió vinculades a la tecnologia digital terrestre, i no pas a l'àrea de cobertura, i, de l'altra, que pel que fa a la relació de continguts amb l'àmbit territorial no hi ha diferències entre televisió autonòmica i televisió local, tot i que els *territoris* de totes dues siguin substancialment diferents. En efecte, el territori de la comunitat autònoma es pot homologar amb el del municipi de la televisió local analògica (àrea geogràfica, comunitat o població, representació política); en canvi, el territori de la demarcació —com s'ha argumentat—, no.

A Catalunya, en canvi, les polítiques de digitalització de la televisió local van tenir en compte la dimensió dels continguts d'una manera molt explícita, en el que s'ha interpretat com una herència del model hegemònic de televisió local (Corominas, 2008). Així, és l'única comunitat autònoma de l'Estat en què els continguts són un element definitori de la TVL. En primer lloc, a la Llei 22/2005, de la comunicació audiovisual de Catalunya, es defineix el «servei de televisió local o de proximitat» (art. 1.h): «la televisió local es caracteritza per una programació de proximitat», i s'estableix que la TVL pot tenir una programació generalista o temàtica, que ha de satisfer les necessitats d'informació, comunicació i participació social de les «comunitats locals», enteses com les de la «demarcació específica de què es tracti». En aquest mateix article, la llei fa una referència al territori: el servei de «televisió local o de proximitat» és el «prestat dins un àmbit territorial més reduït que el del conjunt del territori de Catalunya».

D'aquesta manera, al Principat, la definició de la TVL feta per la llei combina un component de territori —«més reduït que el del conjunt de Catalunya», en tots els casos integrat per diversos municipis— amb la difusió d'uns continguts per a aquesta àrea i per a les comunitats locals que hi viuen: aquesta televisió local es defineix com a televisió de proximitat.

És significatiu també que, en línia amb el model de referència històric, aquesta definició també en termes de continguts s'aplica tant a la televisió pública com a la privada, tal com es recollia als plecs de les clàusules²⁸ del concurs corresponent per a l'adjudicació dels cinquanta-nou programes privats previstos per a Catalu-

28. D'acord amb l'OCL (2007, p. 203), el plec de clàusules es va elaborar mentre es redactava la Llei 22/2005, que, en aprovar-se, va elevar el rang normatiu d'alguns dels elements que s'hi recollien.

nya, que es va resoldre el 2006. En aquesta línia, s'ha remarcat que, «pel que fa als criteris que varen guiar el Consell [de l'Audiovisual de Catalunya] a l'hora de valorar les ofertes presentades, en l'informe preceptiu i vinculant fet públic el 22 de juny de 2006 es destacaven els següents: realització de televisió de proximitat, entesa com “les activitats de cobertura específica tant pel que fa a l'àmbit geogràfic com periodístic (continguts) que basen la seva existència en una relació territorial i comunicativa molt pròxima a la seva audiència”; creació de grups audiovisuals a Catalunya amb capacitat d'invertir en projectes que permetin una televisió viable i competitiva respecte a les altres ofertes audiovisuals disponibles a Catalunya; l'impuls a la migració de l'analògic al digital, afavorint aquells prestadors de serveis de televisió amb experiència prèvia de televisió local, i la garantia del pluralisme en cadascuna de les 21 demarcacions existents» (Consell de l'Audiovisual de Catalunya, 2007, p. 19-20).

Cal notar, d'una banda, que, tal com s'apunta, també es van valorar positivament les televisions analògiques («prestadors de serveis de televisió amb experiència prèvia de televisió local»); de l'altra, també s'ha assenyalat que, en comparació amb altres comunitats autònomes, el 87 % de les televisions *històriques* que es van presentar al concurs a Catalunya van obtenir un programa de TDT-L (Corominas *et al.*, 2007a, p. 83).

Però si bé és cert que es tenen en compte les televisions històriques, també ho és que la regulació de la TVL per ones mitjançant la digitalització ha comportat un model nou de televisió local. I no només per qüestions tecnològiques. Es pot argumentar que la digitalització de les ones canvia, de fet, la mateixa noció de televisió, en el sentit que l'espai que en analògic corresponia a un canal o a una emissora ara és el canal múltiple, dins del qual hi ha «programes» —aproximadament l'equivalent de les emissores analògiques—, més serveis addicionals de dades. Això és vàlid per a les emissions en TDT de totes les cobertures: estatal, autonòmica, local. Però mentre que en la televisió per ones de les dues primeres modalitats la migració al digital que es planifica preveu, d'entrada, assegurar el pas dels canals o emissores existents i, al mateix temps, donar entrada a operadors nous de caràcter privat,²⁹ en la cobertura *local*, en el camí de l'analògic al digital terrestre desapareixen les TVL que havien existit fins aleshores i neixen unes *televisions locals* diferents, tant públiques com privades.

En expressió de Josep Àngel Guimerà (2007b, p. 169), «la TDT comporta una refundació de la TVL». En realitat, però, «amb la TDT s'*apaga* un model de televisió» (Corominas, 2008). L'exemple paradigmàtic és RTV Cardedeu, la pionera: una televisió *local*, privada sense afany de lucre, amb producció pròpia, contin-

29. A banda de prestadors de serveis de nova planta amb cobertura estatal, amb la TDT s'introdueix també la televisió privada de cobertura autonòmica.

guts en català, voluntarista, amb cobertura municipal... que no té cabuda en la TDT. A final de 2007 es va introduir una possibilitat nova per a aquest tipus de televisió. La Llei de l'Estat 56/2007, de mesures d'impuls a la societat de la informació, preveu, a la disposició addicional divuitena, la «televisió de proximitat sense ànim de lucre». Es tracta, segons aquesta llei, de serveis «sense finalitat comercial que, utilitzant les freqüències que en raó del seu ús per serveis pròxims que no estiguin disponibles per serveis de difusió de televisió comercialment viables, estan dirigits a comunitats en raó d'un interès cultural, educatiu, ètnic o social». Es tracta de serveis que han de ser sempre en obert i la programació dels quals «ha de consistir en continguts originals vinculats a la zona i comunitat a la qual vagin adreçats i no pot incloure publicitat ni televenda, si bé s'admet el patrocini». El Ministeri ha de planificar freqüències per a aquesta modalitat «sempre que n'hi hagi de disponibles», si bé s'especifica que «la planificació de l'espectre per a la televisió de proximitat no ha de ser prioritària en relació amb altres serveis planificats o planificables» (disposició addicional 18.2). En definitiva, tot i que queda clar que aquest no és el model prioritzat de TVL, la proximitat —igual que a Catalunya per a la TDT-L— és un dels components definitoris d'aquesta televisió sense ànim de lucre.

A partir de 2008 va començar el procés d'*encesa* digital de la nova televisió *local de proximitat*, que, segons les previsions, s'havia d'estendre fins al segon semestre de 2009.³⁰ En teoria, durant aquests dos anys, la televisió local digital per ones o de proximitat s'hauria d'anar *encenent* i implantant. Aquest procés requereix, d'una banda, donar resposta a qüestions com ara l'organització dels programes públics previstos i, en particular, dels trenta-tres consorcis per a la gestió de programes supramunicipals; de l'altra, la posada en marxa i el funcionament dels programes privats. En tots dos casos, però, el ritme d'introducció és lent i el procés, ple d'incerteses.

D'una banda, hi ha incerteses vinculades a la TDT, que poden incidir en totes les modalitats de televisió, amb especificitats per a la local. Per exemple, la coexistència de (quatre) programes dins d'un mateix múltiplex, i la gestió conjunta d'aquest múltiplex, en el cas de la TVL té alguna particularitat: a Catalunya, en tres dels vint-i-quatre canals múltiples planificats tots els programes són privats i en dos altres canals tots són públics. Tot i que això també es pot trobar amb les cobertures estatal i autonòmica, aquí ja hi ha una singularitat local, ja que s'hi combinen municipis individuals —de manera homologable a programes autonòmics o estatals— i consorcis —tret específicament local—; els programes de consorcis

30. Segons el calendari anunciat a principi de novembre de 2007 pel Govern de la Generalitat en el marc del Fòrum de la TDT (<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Documents%20VJ/Arxiu/Presentaci%20Calendari%20TDT.ppt> [consulta: gener 2009]).

públics també coexisteixen amb programes privats en divuit múltiples, i, en el restant, la combinació és entre programes privats, un consorci i un ajuntament (Corominas, 2008). Els consorcis públics, doncs, són una de les especificitats de la TDT-L i, en part, una de les incògnites.

D'altra banda, també sorgeixen dubtes quant als programes privats. Així, per exemple, el novembre de 2008 Prisa anunciava el «cessament de l'activitat de Localia»,³¹ que a Catalunya té tres concessions (al Barcelonès, el Baix Llobregat i el Vallès Oriental), i, el desembre, UrBe TV (del grup Vocento, amb una concessió al Barcelonès) també comunicava que deixava d'emetre informatius propis i anunciava acomiadaments.³² Si bé aquests anuncis s'han d'emmarcar en un context més general de crisi econòmica en general i dels mitjans de comunicació en particular, no deixa de ser significatiu que es tracta d'adjudicataris de TDT-L en les zones amb més població i amb més densitat.

En definitiva, amb la digitalització s'ha definit un model de televisió local de proximitat, que s'ha intentat vincular a un territori i a uns continguts, amb la voluntat de lligar-lo a la tradició de la televisió local a Catalunya. A mesura que s'avanci en el procés, adquirirà un significat o un altre. En tot cas, cal tenir en compte que aquest concepte «dominant» de TVL també pot coexistir amb el de la «televisió de proximitat sense afany de lucre», igual que en altres èpoques de la història de la TVL.

BIBLIOGRAFIA

- BERRIO, J. [dir.] (1997). *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Congrés de la premsa comarcal de Catalunya. *Llibre del cens II* (1981). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA (2007). *Informe sobre l'audiovisual a Catalunya 2006*. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya.
- COROMINAS, M. (2002). «Local communication in Catalonia. New Trends, New Challenges» [en línia]. Paper presentat a la 23a Conferència i Assemblea General de la IAMCR/AIECS/AIERI, Barcelona. <http://www.portalcomunicacion.com/bcn2002/n_eng/programme/prog_ind/papers/c/pdf/corominas.pdf> [Consulta: desembre 2008]
- (2008). «La televisió local a Catalunya cap a la digitalització». A: TOUTAIN, F.; FERNÁNDEZ ALONSO, I. [coord.]. *In Memoriam Daniel E. Jones*. Barcelona: Facultat de Comunicació Blanquerna, Universitat Ramon Llull, p. 219-225. [Número extraordinari de la revista *Trípodos*]

31. Vegeu la nota de premsa del dia 14 de novembre de 2008: «Localia TV cesa su actividad», <http://www.prisa.com/sala-prensa/notas-prensa/noticia/276/localia-tv-cesa-en-su-actividad/> (consulta: gener 2009).

32. Vegeu-ne la notícia de Comunicació21 del dia 22 de desembre de 2008 a: http://www.comunicacio21.com/textecomplet.asp?id_texte=12027.

- COROMINAS, M. [et al.] (2005). «Polítiques públiques de ràdio i televisió local en l'entorn digital a Espanya (1997-2004)». *Trípodos*, vol. 2, número extraordinari, III Congrés Internacional Comunicació i Realitat, p. 639-650.
- (2007a). «Televisión digital terrestre local (TDT-L) en España: los concesionarios privados». *Zer*, núm. 22, p. 69-95.
- (2007b). *Digitalization Policies and Local Television in Spain: the local concept revisited*. Bellaterra. [Text inèdit]
- COROMINAS, M.; LLINÉS, M. (1988). *La televisió a Catalunya*. Sant Cugat del Vallès: Los Libros de la Frontera.
- (1992). «La experiencia catalana de radiotelevisión local: un importante fenómeno social y comunicativo». *Telos*, núm. 30, p. 125-130.
- COROMINAS, M.; Díez, M.; BERGÉS, L. (1999). «Vint anys de ràdios municipals». *Quaderns del CAC*, núm. 4, p. 52-57.
- GUILLAMET, J. (1983). *La premsa comarcal: Un model català de periodisme popular*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- GUIMERÀ I ORTS, Josep Àngel (2003). «La descripció de l'objecte d'estudi a la recerca sobre comunicació local a Catalunya (1978-2002): aportacions i limitacions». *Treballs de Comunicació* [Societat Catalana de Comunicació], núm. 18, p. 107-116.
- (2007a). *La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2005)*. Tesi doctoral [en línia]. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. <http://www.tesisenxarxa.net/TESIS_UAB/AVAILABLE/TDX-0307107-151707/jago1de1.pdf> [Consulta: desembre 2008]
- (2007b). *La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2006)* [en línia]. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. <http://www.cac.cat/pfw_files/cma/premis_i_ajuts/treball_guanyador/Televisi_Local_Catalunya_XIX_Premis_CAC.pdf> [Consulta: desembre 2008]
- JONES, Daniel E. (1997). «Investigació sobre comunicació social a l'Espanya de les autonomies». *Anàlisi*, núm. 21, p. 101-120.
- (1998). «Investigación sobre comunicación en España: evolución y perspectivas». *Zer*, núm. 5, p. 13-51.
- Llibre del cens de la premsa local i comarcal 1985* (1986). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Llibre del cens de la premsa local i comarcal 1986* (1987). Barcelona: Diputació de Barcelona.
- MORAGAS, M. de; COROMINAS, M. (1988). *La comunicació local a Catalunya (1975-1988): Espais de comunicació i participació democràtica*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- OCL [Observatori de la Comunicació Local] (2003). «La comunicació local». A: COROMINAS, M.; MORAGAS, M. de [ed.]. *Informe de la comunicació a Catalunya 2001-2002*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona; Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I; Barcelona: Universitat Pompeu Fabra; València: Universitat de València. Servei de Publicacions, p. 213-230.
- (2005). «La comunicació local». A: COROMINAS, M. [et al.] [ed.]. *Informe de la comunicació a Catalunya 2003-2004*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona; Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I; Barcelona: Universitat Pompeu Fabra; València: Universitat de València. Servei de Publicacions, p. 211-230.
- (2007). «La comunicació local». A: MORAGAS, M. de [et al.] [ed.]. *Informe de la comunicació a Catalunya 2005-2006*. Bellaterra: Edicions UAB, p. 193-215.

- PRADO, E.; MORAGAS, M. de (1991). *Televisiones locales: Tipología y aportaciones de la experiencia catalana*. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya; Diputació de Barcelona.
- (2002). *La televisió local a Catalunya: De les experiències comunitàries a les estratègies de proximitat*. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. [Número extraordinari de *Quaderns del CAC*]

Resposta de Miquel de Moragas i Spà, membre numerari de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

Per a mi representa un motiu de gran satisfacció poder respondre al discurs de recepció de Maria Corominas Piulats com a membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, i discutir sobre la seva anàlisi i interpretació de l'important paper que desenvolupa la comunicació local, i específicament la televisió, en el conjunt del sistema de comunicació català.

La trajectòria científica de la nova membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials s'ha desenvolupat en tres línies principals, que s'han enriquit mútuament: els estudis sobre la llengua, i en especial sobre la llengua catalana als mitjans de comunicació; els estudis sobre l'estructura i les polítiques de comunicació a Catalunya, emmarcades en el context europeu, i, més recentment, els estudis sobre la transformació digital dels mitjans de comunicació. Aquest darrer tema, el de la digitalització dels mitjans de comunicació, no és pas exclusiu ni de Catalunya ni d'Europa, però té una transcendència particular a Catalunya, tant per les polítiques que s'hi poden aplicar com per les profundes transformacions que comporta en relació amb la nostra cultura i la nostra llengua.

La tria de la televisió local com a tema del seu discurs de recepció és ben representativa de la seva trajectòria científica i professional, orientada des del principi cap a assumptes de la màxima rellevància per a l'espai català de comunicació.

El text d'aquest discurs de recepció situa l'experiència de la televisió local en la història més general de la comunicació local a Catalunya, des de l'inici de la transició fins a l'època actual. Es refereix, sobretot, a la televisió local a Catalunya, però segueix l'evolució més general que han experimentat els diversos mitjans que constitueixen la comunicació local, fenomen que, com evidencia Maria Corominas, ha tingut un paper central en la configuració de l'espai català de comunicació actual, però que, alhora, constitueix un repte decisiu de cara al futur, entre la promesa de consolidació i l'amenaça de pèrdua d'autonomia, segons si s'apliquen unes polítiques culturals i de comunicació o unes altres.

COMUNICACIÓ LOCAL I RECERCA A CATALUNYA

La recerca sobre comunicació a Catalunya ha tingut una forta implicació en el procés d'aparició i consolidació de la comunicació local. Tant des de l'àmbit acadèmic com des de l'àmbit professional es va comprendre que l'esforç de conceptualització i de teorització era quelcom vital per al naixement i la consolidació de la comunicació local, entesa com un moviment (tants anys alegal) de gran repercussió social: descentralització i pluralisme democràtic, participació ciutadana, espai d'identitat i ús de la llengua. D'aquí ve la gran acceptació del concepte de *proximitat* per definir els models de comunicació local a Catalunya, sensibles als continguts que impliquen compromís, complicitat, entre els emissors i els receptors.

Fruit d'aquesta influència acadèmica, trobem processos molt avançats, en comparació amb la legislació europea, de regulació del sistema de comunicació. De fet, la legislació catalana sobre televisió local és l'única de l'Estat —com recull Maria Corominas— que inclou temes de contingut (com ara la idea de proximitat) en la seva regulació.

L'estudi de la comunicació local també ha estat un component clau de l'estudi més general dels espais de comunicació a Catalunya. En aquest aspecte, Maria Corominas s'ha beneficiat del mestratge del professor Josep Gifreu, introductor d'aquesta perspectiva als Països Catalans.

LA IRRUPCIÓ DE LA TECNOLOGIA DIGITAL

El discurs de recepció analitza la diversitat tipològica de les televisions locals. Aquesta tipologia no es pot limitar a la diferència entre el sector públic i el sector privat, perquè en aquest àmbit són múltiples les iniciatives públiques que donen suport a les iniciatives privades, i són també múltiples les iniciatives privades i cíviques independents que s'articulen amb els projectes públics o que fan, clarament, una funció de servei públic.

També s'analitzen altres components tipològics, especialment el que es refereix als espais i a la cobertura territorial d'aquestes televisions.

És crucial saber analitzar políticament i cultural les conseqüències de les decisions en matèria de telecomunicacions i de tecnologies de la informació; decisions que tot sovint es presenten com a fets irreversibles, determinats per la lògica interna de les tecnologies, quan en realitat depenen d'opcions polítiques i culturals.

Allò que, de fet, és una construcció social, es presenta de manera determinista com una conseqüència inevitable de la tecnologia. Les opcions tecnològiques afecten el desenvolupament dels nostres espais de comunicació i, per tant, afecten la vitalitat de la nostra llengua. Fixem-nos, per exemple, com la implantació de la nova televisió per difusió digital terrestre, coneguda com a TDT, comença a can-

viar els àmbits de recepció, i fa que es passi d'una televisió de cobertura local-municipal a una cobertura per *demarcacions* (nova forma de delimitació de l'espai que ara s'imposa sobre els criteris geogràfics més tradicionals).

El discurs de Maria Corominas no es limita, doncs, a la descripció de la realitat actual, sinó que es projecta cap al futur. El procés d'implantació de la TDT, que ara omple tots els debats i que obliga a reconvertir els nostres aparells de recepció de televisió i a canviar les nostres antenes, té, no obstant això, els dies comptats. Noves tecnologies —basades ja directament en Internet— comencen a empènyer i propicien nous espais de comunicació.

Permeteu-me que em deixi endur per la intuïció prospectiva, que no és contradictòria amb l'exigència de rigor: l'experiència de la TDT és possible que mori abans que se n'hagi assolit la plena implantació. Només un detall: diverses fonts comencen a confirmar, de manera ben detallada, la reducció de l'exposició dels joves a la televisió convencional, en benefici d'altres fonts d'informació, més especialitzades i assequibles per Internet, més enllà de les regulacions i dels actuals espais audiovisuals, hertzians, per TDT, per cable o per satèl·lit.

A la recerca en comunicació li correspon un paper molt important: avançar-se, amb hipòtesis, a aquests canvis; i interpretar-los, comparant l'experiència històrica, com fa aquí Maria Corominas, amb la prospectiva de futur. Tot va molt ràpid, i avui els espais de comunicació són, si no el missatge, una part molt important de les seves conseqüències socials.

LA SEVA APORTACIÓ A L'IEC

Ningú no pot dubtar de la importància que té per a l'Institut d'Estudis Catalans l'avaluació de les innovacions en matèria de comunicació i la necessitat d'interpretar-les en el marc històric de la tradició.

D'aquí ve la rellevància de les aportacions que pot fer Maria Corominas, tenint en compte la seva preparació científica i els reptes que en els propers anys hauran d'afrontar la llengua i la cultura catalanes davant de la digitalització dels processos de producció i de difusió de la informació, i, en general, de la convergència entre multimèdia i globalització. Un discurs i una autora que prefiguren una llarga i fructífera dedicació a la Secció de Filosofia i Ciències Socials i al conjunt de l'Institut d'Estudis Catalans.

